

muller de Joan II, sens dubte una de les persones més responsables del desenvolupament dels fets revolucionaris del xv. En els vuit anys que van de l'inici de la Revolució a la seva mort, la figura de la reina és la més important dins el quadre dels esdeveniments i, fins i tot, hom pot considerar-la en molts d'aspectes més important que la del mateix Rei. L'obra de Núria Coll permet de centrar millor, i de completar, els estudis sobre Joan II.

Deixant de banda l'obra de Jesús-Ernest Martínez i Ferrando, examinada en una altra nota, 4 cal donar compte de l'obra del Prof. Michel Mollat *Les affaires de Jacques Cœur. Journal du Procureur Dauvent. Procès-verbaux de sequestre et d'adjudication*. 5 Aquesta obra ens dóna importants referències a l'activitat mercantil mediterrània a mitjan segle xv, de gran interès per a comprendre l'actitud revolucionària de Barcelona, anys després de l'amistat, i de la protecció, d'Alfons el Magnànim amb Jacques Cœur, i dels perjudicis que aquests comportaren per al comerç barceloní. No podem oblidar tampoc, al llarg de l'activitat de Jacques Cœur, la seva completa fidelitat al rei de França, enemic tradicional de la casa de Barcelona.

Aquestes monografies ja queden des d'ara incorporades a les grans aportacions fetes a la comprensió de la nostra història medieval; ens resta esperar que d'altres treballs inèdits, que giren entorn d'aquests mateixos temes, seran posats a l'abast dels estudiosos. — JOAN-F. CABESTANY.

La documentació de Pere IV de Catalunya. — Després d'haver publicat dos llibres essencials per a l'estudi de Pere IV de Catalunya, 1 J.-E. Martínez i Ferrando ens dóna ara uns regesta de totes les disposicions reials, als quals va unida com a apèndix una breu col·lecció de documents no emanats directament de l'autoritat reial, que vénen a complementar aquelles. 2

El conestable Pere de Portugal — nèt del comte Jaume d'Urgell, la víctima de Casp — fou cridat a regir els catalans en lluita contra Joan II, cognominat *Sens Fe*, després que aquests es desseixiren d'Enric IV de Castella, a qui havien ofert anteriorment la corona. Pere IV tingué el govern de Catalunya — d'una part de Catalunya, puix que sempre hi hagué algunes comarques en possessió del Trastàmara — des del gener de 1464 fins al juny de 1466, data de la seva mort.

La documentació extractada en aquests dos volums prové de diverses sèries guardades a l'Arxiu Reial de Barcelona, altrament dit de la Corona d'Aragó (dos registres *Curiae*, dos *Peccuniae*, dos *Exercitum*, un *Secretorum*, un *Officialium*, un *Gratiarum*, un *Firmarum et Obligationum*, dos *Promiscuorum*, les anomenades cartes reials, uns papers solts i pergamins de Joan II); 3 tot plegat forma un conjunt de tres mil dos-cents noranta-dos documents signats pel rei, i trenta-un de procedència diversa.

Com diu el col·lector en el pròleg que encapçala el catàleg, la simple lectura d'aquelles obres «proporciona una visió molt directa del desenrotllament dels esdeveniments, principalment dels de caràcter militar i polític, a través del curt període d'actuació del nèt de Jaume el Dissortat, comte d'Urgell. Junt a les disposicions que dibuixen la trajectòria de les circumstàncies, n'apareixen d'altres que tracten de múltiples aspectes de la vida atzarosa del príncep i que sovint reflecteixen d'una manera molt immediata la seva pròpia personalitat, els seus moments d'eufòria i d'abatiment,

4. Cf., a continuació, *La documentació de Pere IV de Catalunya*.

5. Paris. 1952-53. 2 vols. xxiv + 387, 388-696 pàgs.

1. *Pere de Portugal, "rei dels catalans", vist a través dels registres de la seva cancelleria* (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1936); *Tragedia del insigne condestable don Pedro de Portugal* (Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas: Instituto Jerónimo de Zurita, 1942).

2. *Archivo de la Corona de Aragón: Catálogo de la documentación de la cancelleria regia de Pedro de Portugal (1464-1466)*. 2 vols. Madrid, Dirección General de Archivos y Bibliotecas: Servicio de Publicaciones del Ministerio de Educación Nacional, 1953-1954. 256 + 264 pàgs.

3. No han estat catalogats els registres *Diversorum* (4 vols.), *Communae* (5 vols.) i *Sententiarum* (1 vol.), així com tampoc els fons provinents d'arxius altres que el reial, com el de l'anomenat Reial Patrimoni i el de la Diputació del General.

les seves afeccions artístiques i literàries, la seva tendència a les instal·lacions suntuoses, a elegàncies en el vestir, el favor que dispensà als seus compatriotes portuguesos, etc. A través dels esdeveniments prenen relleu els constants esforços que féu Pere per obtenir ajuda de l'exterior, principalment de Portugal, Borgonya, Anglaterra i altres països i poder contrarestar l'hostilitat de la veïna França...»

Els extrets dels documents reials van ordenats cronològicament i no per registres, amb la qual cosa ens és ofert al mateix temps un itinerari del monarca. El Sr. Martínez i Ferrando indica en nota els documents que han estat publicats. Un índex onomàstic al final del volum facilita la utilització d'aquest catàleg; només és de doldre, però, que hom s'hi hagi anticientíficament deixat dur, així com en els regesta, a donar els noms en castellà i no en la forma d'origen (Jaime Alemany en lloc de Jaume Alemany, Dionisio Deza en lloc de Denis d'Èça, per exemple).

Aquests dos volums, bellament presentats, formen part d'una sèrie de «Catálogos de Archivos y Bibliotecas». Per a l'Arxiu Reial de Barcelona han vingut a continuar, amb els mateixos encerts, els catàlegs dels documents del regne de València de l'època de Jaume I i de Pere II, deguts també al Sr. J.-E. Martínez i Ferrando, director il·lustre d'aquell dipòsit.⁴ Els estudiosos sabran agrair-li la seva abnegada i utilíssima labor. — R. ARAMON I SERRA.

Una revista d'estudis d'Història moderna.— Sota el títol d'«Estudios de Historia Moderna» ha aparegut una nova publicació, portaveu del Centro de Estudios Históricos Internacionales, depenent de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, que dirigeix i anima el Prof. Jaume Vicens i Vives. Hi han col·laborat, ultra estudiosos estrangers i nacionals de reconeguda vàlua i personalitat en el camp dels estudis històrics, els joves deixebles del Prof. Vicens.

Els «Estudios», tot i comptar només que cinc anys de vida (1951-1955), han sofert ja diverses reestructuracions no solament pel que fa als col·laboradors, ans també als temes i als mètodes. Així, hem de considerar una veritable fita l'aparició del vol. III, l'any 1953, en el pròleg del qual el Sr. Vicens definí la nova orientació temàtica i metodològica de la revista i, de fet, de tota l'escola historiogràfica barcelonina.

Una breu anàlisi bibliogràfica dels «Estudios» permet d'apreciar millor aquesta evolució de la revista. El primer volum fou dedicat a l'estudi de les relacions internacionals d'Espanya amb França i amb Anglaterra (segles XV-XIX), i respon del tot a l'esquema d'una història política i institucional. El segon volum segueix el mateix esquema, tot i la publicació dels treballs de Santiago Sobrequés sobre *Los orígenes de la Revolución catalana del siglo XV: Las cortes de Barcelona de 1454-1458*, i d'Emili Giralt sobre *La viticultura y el comercio catalán del siglo XVIII*; aquest darrer inicia, de fet, la nova orientació metodològica.

La nova etapa comença amb el volum tercer. Deixant de banda el pròleg programàtic del Prof. Vicens, trobem els treballs de Constantin Marinescu sobre *Alphonse le Magnanime, protecteur d'un rival du commerce catalan: Jacques Cœur. Pourquoi?* (fa nova llum sobre la problemàtica catalana del xv), de Claude Carrère sobre *Le droit d'ancre et le mouvement du port de Barcelone au milieu du XVe siècle* (estudi d'un aspecte de la crisi revolucionària quattrecentista: l'esgotament mercantil de Barcelona) i d'Emili Giralt i Jordi Nadal sobre *Ensayo metodológico para el estudio de la población catalana de 1553 a 1717* (dóna a conèixer els primers resultats de la nova orientació metodològica).

El volum quart ofereix l'interès de publicar una primera aportació de Jaume Vicens

⁴ *Catálogo de la documentación relativa al antiguo Reino de Valencia contenida en los registros de la Cancillería Real* [A la coberta: *Catálogo de los documentos del antiguo Reino de Valencia*]. 2 vols. I: *Jaime I, el Conquistador*. II: *Pedro el Grande* (Madrid, Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos, 1934).